

Rusya Federasyonu'nda Kamu Diplomasisi: Evrim ve Kurumlar*

Erhan DOĞAN**

Öz

Rusya Federasyonu 2000'li yıllardan itibaren “yumuşak güç” unsurlarını ve kamu diplomasisini dış politikasının aracı haline getirmiştir. Bu çerçevede yeni kurumlar kurulmuş, var olan kurumlar da “kamu diplomasisi” sistematığı içinde değerlendirilmeye başlanmıştır.

Sosyalist ideolojinin ortadan kalkmasının yarattığı boşluğun bir yandan Rus kültürel ulusalcılığı ile bir yandan da devlete yakın Hükümet Dışı Örgütlerin (HDÖ) dâhil edilmesi suretiyle nasıl doldurulmaya çalışıldığı ve son olarak Rus dış politikasının şekillendiği alanda kurulan batı tipi kamu diplomasisi kurumları vasıtasıyla yeni durumun nasıl kurumsallaştırıldığı da yazının ele alacağı diğer sorulardır.

Kamu diplomasisi ve dış politika alanındaki sivil toplum aktivitesinin ancak barış koşullarında etkili olabildiği, büyük krizler, gerilimler ve çatışma dönemlerinde ise etkisinin çok sınırlı olduğu, bu yazıyı çerçeveleyen temel kabullerden biridir.

Anahtar kelimeler: Kamu diplomasisi, Rus Dış Politikası, Hükümet Dışı Örgütler (HDÖ), Türk Dış Politikası

Russia's Public Diplomacy: Evolution and Institutions

Abstract

Russian Federation has been actively instrumentalizing “soft power” and public diplomacy” within its foreign policy formulation and implementation processes. For this end, new institutions were set, the

* Bu makalenin araştırma süreci AB 7.Çerçeve Programı bünyesindeki Marie Curie Uluslararası Araştırma Personeli Değişim Programı tarafından desteklenmiştir (PIRSES-GA-2011-295232).

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü, E-posta: edogan@marmara.edu.tr

already existing ones were started to be used within this “public diplomacy” structure.

The vacuum that existed with the removal of socialist ideology has been tried to be filled with the activities of Non-governmental Organizations (NGO) that are acting along with the state. The new situation has been institutionalized through the establishment of western style “public diplomacy institutions”.

It is one of the main presumptions of this article that NGO activity on foreign policy field would only be influential in peace times and its influence would be quite limited in periods of great crises, tensions and fights.

Keywords: Public Diplomacy, Russian Foreign Policy, NGO’s, Turkish Foreign Policy

Giriş

Rusya Federasyonu 2000’li yıllardan itibaren, uluslararası alanda faaliyet gösteren aktörleri, kendi çıkar tanımlamaları doğrultusunda hareket etmeye, eylemlerde bulunmaya ikna edebilmek, yönlendirmek için “yumuşak güç” unsurlarını kullanmaya başladı. Söz konusu “yumuşak güç” kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde kurumsallaştırdı. Örneğin, kavram 2007 yılında Dumada bir tartışmanın konusu oldu. Aynı yıl hazırlanan bir Rusya dışişleri bakanlığı dokümanı dış politikayı çeşitlendirmek için kültürel inisiyatiflere ve Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) ağırlık verilmesini öneriyordu. Putin, 2012 yılında yürüttüğü seçim kampanyasında bu kavramı kullandı. Putin bir yandan yumuşak gücün meşru bir dış politika aracı olduğunu belirtiyor ama aynı zamanda batılı aktörlerin diğer ülkeleri istikrarsızlaştırmak için yumuşak güce başvurmasını eleştiriyordu (Wilson, 2015:1174).

Rusya bu tartışmalar eşliğinde batılı ülkelere dış politika alanında büyük olanaklar sağlayan yumuşak gücü ve onun uygulama aracı olarak kamu diplomasisini kendi devlet yapısına entegre etti. Yazı, Rusya’da bu çerçevede kurulan kamu diplomasisi kurumlarından bazılarını ve onların evrimini, Rusya Federasyonunun bu kurumları nasıl kullandığını ve Rusya bağlamında bu kurumların sunduğu olanakların sınırlarını ele alacaktır.

Bu bağlamda, Rus dış politikasının yapıldığı/oluştugu kurumsal anayasal çerçeve kısaca ele alındıktan sonra, Rusya’nın kuruluşundan itibaren içinden geçtiği değişim, dönüşüm ve bu dönüşümün Rus dış politikası özelindeki tezahürleri incelenecektir. Sosyalist ideolojinin ortadan kalkmasının yarattığı boşluğun bir yandan Rus kültürel ulusalcılığı ile bir yandan da sivil toplum aktörlerinin dâhil edilmesi suretiyle nasıl doldurulmaya çalışıldığı ve son olarak Rus dış politikasının şekillendiği alanda kurulan batı tipi kamu diplomasisi kurumları vasıtasıyla yeni durumun nasıl kurumsallaştığı da yazının ele alacağı diğer sorulardır.

Kamu diplomasisi ve dış politika alanındaki sivil toplum aktivitesinin ancak barış koşullarında etkili olabildiği, büyük krizler, gerilimler ve çatışma dönemlerinde ise etkisinin çok sınırlı olduğu, bu yazıyı çerçeveyen temel kabullerden biridir.

Rus Dış Politika Yapım/Oluşum Süreci

Rusya Federasyonunun resmi dış politikaları siyasi ve bürokratik kurumların katılımıyla belirlenir/oluşur ve uygulanır. Bürokratik sürecin merkezinde Rusya Federasyonu dışişleri bakanlığı ve başkanlık ofisi bulunur. Dışişleri bakanlığının başında hükümetin bir üyesi olan dışişleri bakanı bulunur. Başkanlık ofisi ise devlet başkanına bağlıdır. Dışişleri bakanlığının dışında devlet başkanına danışmanlık eden Güvenlik Konseyi önemli bir dış politika kurumudur. Bunlara ek olarak ordu, çeşitli güvenlik, savunma ve istihbarat birimleri de dış politika süreçlerine katılırlar.

Dış politika yapım ve uygulama sürecine, Rusya Federasyonunun yasama organının iki kanadını oluşturan Duma ve Federasyon Konseyi de çeşitli komiteler vasıtasıyla dâhil olurlar. Duma'nın dış politikaya dair en önemli güçleri anlaşmaları onaylaması (Rusya Federasyonu Anayasası (RFA), madde 106/d) ve başkan tarafından önerilen büyükelçi adaylarını parlamento komisyonları vasıtasıyla onamasıdır (RFA, madde 83/1).

Rusya başkanlık sisteminde hukuki ve fiili olarak dış politika alanı Devlet Başkanı'nın kontrolindedir. Rusya Federasyonu Anayasasının 80.maddesi, Başkan'a Federal Devletin dış politikasının temel prensiplerini belirleme yetkisi verir (RFA, madde 80/3). Başkan devletin başı olarak uluslararası ilişkilerde Rusya Federasyonunu temsil eder (RFA, madde 80/4). Devlet Başkanı ülkenin dış politikasını yönetir, müzakereleri yürütür, anlaşmaları imzalar, yabancı ülkelerin diplomatlarını kabul eder (RFA, madde 86/a, b, d).

Rusya Federasyonu Anayasasına göre dış politika ile ilgili görevi olan bir başka kurum ise Anayasa Mahkemesidir. Anayasa Mahkemesi, Devlet Başkanı, Parlamento, Hükümet, Yüksek Mahkeme, Yüksek Tahkim Mahkemesi, Federasyonu oluşturan federe birimlerin yetkililerinin başvuruları üzerine, Rusya Federasyonunun yürürlükte olmayan uluslararası anlaşmalarının Anayasaya uygunluğuna, Rusya Federasyonu Anayasasına uygun olmayan anlaşmaların uygulanmamasına ya da kullanılmamasına karar verir (RFA, madde 2, 6).

Devlet Başkanı önemli kararları başkanlık bürokrasisi ve danışma organları ile birlikte çalışmak suretiyle alır. Bu süreç Başkan'ın çalışma kültürüne doğrudan bağlıdır. Örneğin eski bir Devlet Güvenlik Komitesi (KGB) mensubu olan Putin oldukça dışa kapalı bir çalışma anlayışına sahiptir. Putin döneminde, Başkanlık makamı, Putin'in kendi dar ekibiyle önemli dış politika konularında belirleyici olmuş, görüşmeleri ve pazarlıkları oldukça kapalı bir biçimde gerçekleştirmiş ve sonuçlarını bir başkanlık kararnamesi ile ya da sözlü olarak duyurmayı tercih etmiştir. Çoğu zaman Putin'in aldığı radikal kararlardan dışişleri bakanının bile haberdar olmadığı, bazen Putin'in kararlarını televizyondan öğrendiği bile esprili bir biçimde iddia edilmektedir. Bu durumda Rusya Federasyonu Hükümeti ve Dışişleri Bakanlığı, devlet başkanının aldığı dış politika kararlarının uygulayıcısı, bu kararların yaratacağı zararları en aza indirici bir kurum işlevi görmektedir (Mülakat 1, 2013).

Rusya'daki politik sistem Borer ve Moriset (2006) tarafından otoriter çoğulculuk olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram ülkede demokrasinin anayasa, çok partili seçimler, parlamento,

yargı, hükümet gibi unsurlarının var olmasına rağmen politik sistemin demokrasi değil otoriterlik ürettiğini ifade etmektedir. Demokrasinin kurumlarının var olmasına rağmen otoriterliğin Rusya'da zemin bulması ise Rusya'nın politik kültürünün buna olanak vermesine bağlanmıştır. Sovyet sonrası dönemde Rusya'da önce Boris Yeltsin ardından da Vladimir Putin otoriter çoğulcu liderlik örneği vermişlerdir. Borer ve Morrisette (2006:573,579) göre bunun nedeni, ülkede böyle bir liderliği tercih eden bir halkın olması ve böyle bir yerleşik kültürün bulunmasıdır. Sovyet sonrası dönemde ülkede yaşanan çöküş, kargaşa ve belirsizlik nedeniyle, ülkeyi kontrol edebileceği hissini uyandıran otoriter liderlere, istikrar temin etmeleri karşılığında seçmen desteği verilmiştir. Liderler, verilen seçmen desteğini en uç sınırlarına kadar kullanmak suretiyle iktidarlarını konsolide etmiştir (Borer ve Morrisette, 2006:583).

Sivil Toplum Dış Politika İlişkisi

Çalışmanın bundan sonraki kısmı genelden özele iki temel soruya odaklanılacaktır. Birinci soru, Sovyet sonrası dönemde, Hükümet Dışı Örgütlerin (HDÖ), Rusya'nın demokratikleşme sürecindeki etkisinin ne olduğunu anlamaya yöneliktir. Kapsamı oldukça geniş olan bu sorunun cevaplanabilmesi için oldukça geniş bir literatür mevcuttur.¹ Çalışmanın temel sorunsalı olmamasına rağmen çalışmanın odaklandığı alanı çerçeveleyen koşulların anlaşılabilmesi için bu sorunun ele alınmasına gerek duyulmuştur.

İkinci soru ise doğrudan HDÖ'lerin Rusya'nın dış politika yapım/oluşum süreci üzerindeki etkisini anlamayı hedefliyor. Özel olarak bu konuya odaklanmış çok gelişmiş bir yazının olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte Rus dış politikası ile ilgili metinlerde bu soruya verilen kısmi cevaplar mevcuttur. Rusya, HDÖ'ler ve dış politika başlıklarını kapsayan çalışmaların büyük kısmı ise Rusya'nın ülke dışındaki Rusya yanlısı HDÖ'leri nasıl araçsallaştırdığı veya Rusya'da faaliyet gösteren yabancı kuruluşlardan fon alan HDÖ'lerin nasıl fon veren kuruluşların çıkarlarına hizmet ettiği ile ilgili.²

Soğuk Savaş sonrası dönemde Rusya'nın geçirdiği evrimi algılayabilmek için Andrei P.Tsygankov'un dönemselleştirmesi oldukça açıklayıcıdır. Bu evrim doğru kavrandığında Rusya'da siyasal alanda HDÖ'lerin konumunun nasıl bir evrim geçirdiği daha kolay anlaşılacaktır. Bu nedenle birinci soruya Tsygankov'un çizdiği çerçeveden yaklaşacağım. Tsygankov (2007; 379-380) Sovyet sonrası dönemde Rusya Federasyonunun politikalarının üç farklı medeniyet tasavvurundan/anlayışından/düşünce sistematüğinden etkilendiğini iddia etmektedir. Bu farklı medeniyet tasavvurlarının birinden diğerine geçiş, 1991-2013 arası dönemde Rusya siyasetindeki önemli kırılmalar ve Rus dış politikasında ortaya çıkan önemli yönelim değişimleriyle beraber seyretmiştir.

1 Bu konuda bkz. Anders Uhlin (2006); Alfred B. Evans, Laura A. Henry ve Lisa McIntosh Sundstrom (2006); Jo Crotty (2009); Svetlana Stephenson (2001); Elana Chebankova (2013); Alexander N.Domrin (2003); Sergej Ljubownikow, Jo Crotty, Peter W.Rodgers (2013).

2 Bu konuda örnekler için bkz. Maya Atwal and Edwin Bacon (2012); Gulnara Roll (2010); Lada L.Roslycky (2011).

Birinci dönem Boris Yeltsin ve Andrei Kozyrev dönemidir ve bu dönemde Rusya tamamen batıcı bir siyaset izlemiştir. Bu dönem ekonominin ve siyasetin liberalleşmesi ve batı yanlısı, Batı ile entegre olmaya yönelik politikalarla karakterize edilebilir (Tsygankov, 2007:381). Bu dönemde çok hızlı bir liberalleşme ve özelleştirme süreci yaşanmış sonuçta ülkede nereden ve nasıl edinildiği çok net olmayan servet sahibi oligark adı verilen kişiler ekonomiyi ve siyaseti arzu ettikleri gibi etkileyebilme kabiliyetine kavuşmuştur. Bu dönemde kamusal çıkarlar yerine bu özel servet sahibi kişilerin çıkarları öne çıkmıştır.

Rus toplumunun önemli bir kısmı bu dönemi, tüm özgürleştirici niteliğine rağmen, yolsuzluklar, fakirlik, siyasi ve ekonomik sıkıntılarla birlikte anmaktadır. Bu dönemde Rusya tüm hızıyla batılılaşmaya çalışmasına, kendini tam bir batılı güç olarak görmesine rağmen batıdan beklediği politik kabulü ve finansal destekleri alamamıştır. Körfez savaşında (1990-1991) ve Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde, Bosna (1992-1995) ve Kosova Savaşlarında (1998-1999) Rusya'nın endişelerini ve çıkarlarını hiçbir şekilde dikkate almayan NATO politikaları ise Rusya'da batıya karşı olan şüpheleri ve endişeleri artırmıştır. Rusya'nın bu politik olarak zayıf, uluslararası seviyede etkisiz olduğu dönemde Federasyon içi düzensizlikler ve gerilimler, bağımsızlık eğilimleri de artış göstermiştir³.

Rusya bu zayıf ve itibarsız olduğu döneme, Yevgeni Primakov'un başbakan olmasıyla birlikte Avrasyacılık fikri etrafında bir reaksiyon göstermiş ve bu dönemde Avrasyacı düşünce⁴ Rus siyasetini etkilemiştir. Bu fikre göre Rusya Avrupalı değildir, Avrasya'nın göbeğindeki bir ülkedir. Avrasyacı düşünce ve onu takip eden Rus politikaları eski Sovyet Cumhuriyetlerinin Rusya'dan kopmasını engellemek ve bir şekilde yeniden Rusya'ya bağlamayı amaçlar. Hedef, Rusya'nın bu ülkeler üzerindeki hegemonyasını yeniden tesis etmektir. Avrasyacılar ancak bu şekilde Rusya Federasyonunun da parçalanmasının engellenebileceği görüşündedir. Avrasyacı düşünce ve politikalar Bağımsız Devletler Topluluğu'nun (BDT) güçlendirilmesi ve üye ülkeler arası ilişkilerin sıklaştırılması sürecini desteklemiştir (Tsygankov, 2007:384).

Avrasyacılar, Rusya'nın büyük güç/büyük devlet özelliğini koruması gerektiğini, Rusya'nın bütünlüğüne ve büyüklüğüne tehdidin Batı'dan kaynaklandığını değerlendiriyordu. Avrasyacılar iddialarını, 1990'larda yaşanan uluslararası krizler bu krizlerde Batı'nın Rusya'nın çıkarlarını ve hassasiyetlerini dikkate almamış olması, Rusya Federasyonu içindeki çözülme eğilimleri gibi olgulara dayandırıyordu. Batıyı dengeleyebilmek için Çin, Hindistan ve İslam Dünyası ile iyi ilişkiler kurulmalıydı. Bu yaklaşımın, Rus düşünce dünyasındaki etkileri halen sürmektedir.

Rusya'yı bir Avrasya gücü olarak görmek ve kurmak bu düşünce sistematığının temel meselesidir fakat iyice hantallaşmış, verimsizleşmiş ve reform yapılamaz bir siyasi yapı haline gelmiş olan Sovyetler Birliği'nin sonlandırılmasıyla birlikte Rusya, Asya'daki küçüklü büyüklü, modernleşmesini tamamlayamamış ve Rusya'ya yük olarak görülen devletlerden de bir anlamda kurtulmuştur.

3 Birinci Çeçen Savaşı (1994-1996), Dağıstan'ın işgali (1999), İkinci Çeçen Savaşı (1999-2009).

4 Avrasyacı düşünce sistematığının tarihsel evrimi ve Türkiye Avrasyacılığı ile Rusya merkezli Avrasyacılık arasındaki farklılıkların analizi için bkz. Muhittin Tolga Özsağlam (2006).

Yeni dönemde eski Sovyet Cumhuriyetlerini ne pahasına olursa olsun destekleme ve oralarda Rusya'ya dost yöneticileri iktidarda tutma politikası Rusya için mali ve siyasi olarak sürdürülebilir bir politika değildi. O nedenle bu ülkelerle ilişkilerin kapitalizmin mantığına uygun olarak daha rasyonel bir hale getirilmesi gerektiği Rusya'da hızla kavranmıştır. Bu nedenle, kökleri 19. yüzyıla dayanan Avrasyacılığa dönüş, siyasetin pratik sınırlarına hızla erişildiği için, kısa süreli olmuştur.

Vladimir Putin'in 2000 yılında Rusya'nın ikinci devlet başkanı olması ile birlikte Rusya'nın dış politikasında yeni bir döneme girilmiştir. Tsygankov (2007:382) bu dönemi "Avrupa-Doğu" dönemi olarak adlandırır. Bu döneme hâkim olan "ideolojiye" göre Rusya tartışmasız bir şekilde Avrupa medeniyetinin bir parçasıdır. Avrupa'nın insan hakları, adalet ve demokrasi gibi değerleri Rusya'nın da değerleridir. İşte tam burada devreye Rusya'nın istisnai durumu söylemi devreye girer.⁵ Evet Rusya Avrupalıdır, evet Rusya Avrupa'nın değerlerini benimser ve kabul eder fakat Rusya istisnai bir pozisyondadır, şu an sahip olduğu toprakları elinde tutabilmek için büyük devlet statüsünü korumalıdır. Bu nedenle de insan hakları ve demokrasi konusunda bazı istisnai uygulamalar yapmak zorundadır. Özellikle Ukrayna ve Gürcistan'daki renkli devrimler Rus istisnacılarının⁶ haklılığını kendilerince doğrulamaktadır. Bu nedenle Putin döneminde Rusya'nın, demokrasiye yönelme konusunda kendi hızını ve kendi kurallarını kendisinin belirlemeye hakkı olduğu vurgulanmış ve Batılılar Rusya'yı istikrarsızlaştırıcı davranışları konusunda uyarılmıştır.⁷

Putin dönemi "Avrasya-Batı" söylemi, geçmiş dönem politikalarına bakılarak yapılan pragmatik bir yeniden konumlanmadır. Putin dönemi Rusyası, Doğu'yu yük olmaktan çıkarıp bir varlık haline getirebildiği ölçüde Avrasyacı, istikrarı bozucu hareketleri kontrol altında tutabildiği müddetçe de demokratik ve Avrupalıdır. Fakat ülkenin bütünlüğü ve istikrarının tehlike altında olduğu değerlendirildiğinde Avrupa'dan ve demokrasiden uzaklaşmakta, Doğu'nun otokratik liderlerine ise Rusya'ya yük olmadan Rusya'ya katkıda bulunarak ilişki kurulması prensibine göre yaklaşılmaktadır.

Putin döneminde, Batı ile özellikle gaz ve petrol ticareti üzerinden çok derin bir iktisadi ilişki tesis edilmiştir. Zamanın ruhu, batı ile kurulan derin iktisadi ilişki, Soğuk Savaşın öğrettikleri ve 1970'li yıllardan beri süre giden yumuşama sürecinin de etkisiyle, Rusya bu dönemde askeri gücünden çok yumuşak güç unsurlarını kullanmaya önem vermiştir. Rusya'nın tek başına küresel düzeyde uluslararası ilişkilerin seyrini belirlemeye gücünün yetmemesi de bu ülkenin siyaset yapma tarzını etkilemektedir.

Rusya özellikle HDÖ'lerin yoğun bir biçimde rol aldığı Renkli Devrimler sırasında ve sonrasında, bu aktörlerin dış politika alanındaki etkilerinin yoğun bir biçimde farkına varmıştır. Bu dönemde Batının HDÖ'ler üzerinden "istikrarsızlaştırıcı" müdahalelerine karşı ciddi tedbirler alınmış,

5 Rusya'nın istisnai durumu ve koşulları ile ilgili söylemin detaylı bir analizi için bkz. *Russian Politics and Law* Dergisi, Cilt 50, sayı 5 ve 6, yıl 2012. Derginin bu iki sayısında Rus istisnacılığı çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır.

6 Rusya'nın özel koşulları nedeniyle insan hakları ve demokrasi standartlarını batıda olduğu gibi uygulamadığını ve bu nedenle bir anlamda mazur görülmesi gerektiğini iddia edenler.

7 Renkli devrimlerin ve Rusya'nın bu olaylara cevabının detaylı bir analizi için bkz. Abel Polese ve Donnacha Ó Beacháin, (2010).

Batılı HDÖ'lerin Rusya içindeki faaliyetleri çok sıkı bir şekilde kontrol edilmeye başlanmıştır (Tsygankov, 2007:386, 388; Kiva, 34:2007).⁸ Bu alanda yapılan en son değişiklik ise Rusya dışından yardım alan HDÖ'lerin yabancı ajan olarak kayıt altına alınması yönündeki düzenlemedir (The Moscow Times, 02.06.2015).

Rus hükümetleri bir yandan HDÖ'lerin yol açtığı olumsuz etkiler kontrol alınırken öte yandan bu kuruluşların sağladığı/sağlayabileceği siyasal manevra olanaklarından faydalanmak için neler yapılması gerektiği sorusunu da sormaya başlanmıştır. 2005-2008 arası dönemde, Rusya Renkli Devrim tehdidiyle baş edebilmek için devlete yakın çok sayıda sivil toplum örgütü kurdu ve ya da kurulması sürecini desteklemiştir. Putin'in bizim çocuklar dediği, Faşizm Karşıtı Demokratik Gençlik Hareketi (Nashi); Avrasyacı Alexander Dugin'in önderi olduğu Avrasya Gençlik Ligi; Genç Rusya Hareketi (Rumol); Moskova bölgesindeki genç siyasal ekolojistlerin kurduğu Mestneye; Dugin'i takip eden Ivan Demidov liderliğindeki Birleşik Rusya'nın Genç Savunucuları bu derneklerden bazılarıdır (Umland, 2012:26).

Putin ve ekibi, iktidara geldikleri günden itibaren Rusya'yı ABD'yi dengeleyen bir süper güç olarak yeniden kurmaya çalışmıştır. Sonuçta, Putin, örneğin Suriye İç Savaşında olduğu gibi ABD'yi ve diğer güçleri Rusya'yı dikkate alarak adım atma konusunda ikna etmede büyük ölçüde başarılı olmuştur. Bu başarının arkasında ABD ve Batı'nın tutarsızlık ve başarısızlıkları kadar, Rusya'nın zengin doğal kaynaklarını batılı ülkelere satarak büyük bir devlet zenginliği üretmiş olması ve bu zenginliğin sağlamış olduğu olanaklar da vardır. Bu süreçte devletin daha önce kendi başına ve kendi tanımladıkları çıkarlar doğrultusunda hareket eden zenginleri kontrol altına alması, Mikhail Khodorkovski gibi kontrol altına girmek istemeyenleri tasfiye etmesi (Goldman, 2004) ve yeni, devlete sadık, sadece ekonomi alanında kalmayı kabul etmiş kendi zenginlerini yaratmış olması da önemlidir.

Rusya'nın büyük güç olma konusundaki ısrarının bir başka nedeni ise "komünizm sonrası birleştirici ideolojisini kaybetmiş olan ülkede "büyük devlet olma" hedefinin birleştirici bir ideolojinin oynadığına benzer bir rol oynamasıdır. Rusların kafasında büyük güç olma ile istikrar arasında, demokrasi ile de istikrarsızlık arasında bir bağ kurulmuştu. Putin bu nedenlerle büyük ölçüde iç kamuoyuna yönelik de olsa Rusya'yı yeniden büyük güç haline getirme hedefini çok önemsemiştir (Rywwin, 2008:14-15).

Rusya ABD karşısında ikincil bir askeri güç olarak kaldığı ve bu ülkeyle askeri bir güç yarışına giremediği ve girme konusunda da isteksiz olduğu için, askeri güç kullanarak etki tesis etme olanağının kısıtlı olduğu bu yeni dönemde (büyük devlet izlenimi yaratabilmek için) yumuşak güç unsurlarını kullanmanın önemini kavramıştır.⁹ Rusya'nın etkisini restore etmeye çalıştığı

8 Rus hükümetinin pozisyonuna yakın olan Hükümet Dışı Örgütleri bir tür 5. Kol olarak niteleyen Kiva, yabancı ülkelerle işbirliği yapan Hükümet Dışı Örgütleri ise o ülkelerin çıkarlarına hizmet eden kuruluşlar olarak değerlendirmektedir. Kiva'ya göre ABD'deki etkili çevreler Sovyetler Birliğinden sonra Rusya'nın da bölünmesi gerektiğini düşünmektedir (Kiva, 2007:34).

9 Rusya'nın Orta Asya ve Güney Kafkasya ülkelerine yönelik Putin dönemindeki yumuşak güç uygulamalarının detaylı bir analizi için bkz. Andrei P. Tsygankov (2006).

eski Sovyet coğrafyasında bugün konvansiyonel askeri güç kullanım olanakları oldukça kısıtlıdır. Sovyetlerin dağılımını hızlandıran Afganistan deneyimi, Çeçenistan'da yaşanan çatışmalar, Gürcü-Abhaz çatışmasındaki güç kullanımının yarattığı yan etkiler, Rusya'yı askeri güç kullanımını en son seçenek olarak kullanma konusunda ikna etmiş gibi görünüyor. Özellikle renkli devrimler ve bu devrimler sonucu Rusya'nın örneğin Ukrayna'da, Gürcistan'da etkinliğini, bugünden bakıldığında, geçici de olsa yitirmesi, bu alanlarda askeri güç kullanma olanağının ve rasyonalitesinin var olmaması, Rusya'yı alternatif güç araçlarını kullanarak bölgedeki ağırlığını yeniden tesis etme arayışlarına itti.

Bu yeni dönemde Rusya'nın en önemli cezalandırma araçları, kendisine enerji açısından ve ekonomik açıdan bağımlı olan devletlere ekonomik yaptırımlar uygulamak oldu. Fakat cezalandırma ile hükümetleri seçimle işbaşına gelen ülkelerde yaratılabilecek etki sınırlıdır. Hatta bağımsızlığını yeni kazanmış ve Sovyet dönemini hiç de iyi hatırlamayan bu ülkelere fazla sert politikalar uygulandığında, o ülke kamuoyu tepki göstereceğinden ve bir tür ulusal gurur temelli milliyetçi reaksiyonlar oluşacağından söz konusu cezalandırma politikalarının olası etkileri kısa vadede olumsuz olmaktadır. Bu nedenle Rusya, ekonomik yaptırımların yanında başka bazı güç unsurlarını keşfetmeye ve bunu etkili bir biçimde kullanmanın yollarını aramaya başlamıştır. Rusya'nın uyguladığı politikalara bakıldığında batılıların görece düşük maliyetli uygulamalarını kendine has üslubuyla taklit etme yolunu tercih ettiği söylenebilir.

Rusya'nın kendi bölgesindeki ekonomik gücü sadece enerji ile sınırlı değildir. Örneğin bugün ekonomisi kötü olan eski Sovyet Cumhuriyetlerinden Rusya Federasyonuna çalışmak için pek çok insan gelmektedir. Bu insanlar resmi izin almadan Rusya'da çalışmaktadır ve Rus devleti buna seçici davranarak da olsa göz yummaktadır. Rusya'daki göçmenler tasarruflarını kendi ülkelerine ve ailelerine göndermekte, bu kaynak gelişmemiş ekonomilere sahip eski Sovyet Cumhuriyetleri açısından önemli bir girdi olmaktadır. Rus ekonomisinin de bu dışarıdan gelen insanların sunduğu emeğe ve hizmetlere ihtiyacı vardır. Fakat örneğin Gürcistan Abhazya ile ve dolaylı bir biçimde Rusya ile sorun yaşadığında Rusya, izinsiz olarak kendi topraklarında bulunan Gürcü göçmenlere karşı çok sert politikalar izlemiş ve böylece dolaylı bir biçimde Gürcistan hükümeti üzerinde baskı tesis etmiştir. Bir başka yaptırım ise Gürcistan'dan yapılan ithalatın, teknik gerekçelerle durdurulmasıdır. Böylece Rusya'ya büyük miktarda şarap, meyve ve maden suyu ihraç eden ve bunların dışında pek ihraç ürünü çeşidi bulunmayan Gürcistan ekonomisine büyük bir darbe indirilmiş ve bu yasak önemli bir politik baskı aracı olmuştur (Rywkin, 2008:17).

Örneklerden de görüleceği üzere Rusya, ekonomiyi etkili bir siyasa aracı olarak kullanmaktadır. Fakat Rusya'nın alternatif güç projeksiyon aracı sadece ekonomi ve kendi ülkesinde çalışan yabancı göçmenler üzerindeki kontrolüyle sınırlı değildir. Rusya eski Sovyet coğrafyasında çok büyük bir Rus nüfus da bırakmıştır (yaklaşık 25 milyon kişi) (Dowd ve Dimitrova, 2011:181). Bu nüfusun bir kısmı Sovyetlerin parçalanmasından sonra Rusya Federasyonuna dönmüştür. Rusya Federasyonu, Federasyon dışında kalmış Rusların ana vatana yönelişini hem ekonomik, hem demografik, hem de politik gerekçelerle yavaşlatmaya çalışmaktadır. 2000'li yıllarda, Rusya Federasyonu, eski Sovyet Cumhuriyetlerindeki Rus nüfusu, Rusya'nın yeni yumuşak güç araçlarından biri haline dönüştürmektedir.

Bir başka örnek ise yine Ukrayna'nın, Kırım Özerk Cumhuriyetinde bulunan Rusya Federasyonuna bağlı deniz üssünün bu bölgedeki faaliyetinin sürüp sürmeyeceğine dair anlaşmanın yenilenmesine dair 2008 yılında başlayan tartışmalar sırasında gözlenmiştir. Rusya Federasyonu bu dönemde, Kırım Özerk Cumhuriyetindeki etnik Rusların örgütlenmesini sivil dernekler kurmasını desteklemiş ve bu dernekler Kırım'da Rusya'nın politikalarını destekler bir tutum takınmışlardır. Bu dönemde Rus Ortodoks kilisesinin de bölgede politik olarak oldukça etkili olduğu bilinmektedir (Kozelsky:230, 233).

Kırım'da, Dugin'in Rusya dışında yaşayan Ruslara yönelik faaliyetler yürüten Uluslararası Avrasya Gençlik Birliği de Rus dış politikası objektiflerine uygun faaliyetler yürütmüştür. Avrasya Gençlik Birliği (Eurasian Youth Union), Turuncu Devrim sonrasında Rus entelektüel ve aktivist Dugin'in şahsi önderliğinde kurulmuş bir gençlik derneğidir. Bu gençlik birliği faaliyetleri nedeniyle Ukrayna hükümeti tarafından aşırılık ve vandalizm ile suçlanmış ve bir süre sona faaliyetleri mahkeme kararıyla yasaklanmıştır. Hareketin kurucusu ve entelektüel önderi Dugin ise Ukrayna hükümeti tarafından ülkeyi istikrarsızlaştırmakla itham edilip ülkeden çıkarılmış ve istenmeyen adam ilan edilmiştir (Moscow Times, 7.06.2007). Söz konusu "sivil" toplum etkinlikleri Ukrayna'nın Rusya'nın üslerinin bölgede durmaya devam etmesini kabul etmesinin ardından birden bire durulmuştur.¹⁰ Rusya Ukrayna ilişkileri yeniden gerilip Ukrayna bir İç Savaş'a sürüklendiğinde Kırım'daki bu unsurlar yeniden harekete geçmiş ve onların faaliyetleri, Ukrayna hükümetinin yetersizliği neticesinde Kırım Ukrayna'dan ayrılıp Rusya'ya katılmıştır.

Rusya renkli devrimleri iyi analiz etmiş, buradaki sivil toplumun yarattığı siyasi basıncın ne kadar etkili olduğunu görmüştür. Yeni dönemde Rusya, bu gücün, kendisi tarafından etkilenecek, manipüle edilebilecek bir versiyonunu yaratma arayışı içindedir. Rusya'nın sivil toplumu bir dış politika aktörü olarak görmesi sadece etnik Ruslarla sınırlı değildir. Rusya, Rus Çarlığı ve Sovyet döneminde Rusya'nın kültürel etkisi altına girmiş olan eski Sovyet coğrafyasında dil ve kültür üzerinden de bir etki ve sempati alanı yaratmayı amaçlamaktadır. Tüm bunlar yeni dönem Rus yumuşak gücünün önemli unsurlarını oluşturur.

Yukarıda belirtildiği gibi hükümet dışı aktörlerin genelde siyaset üzerindeki etkisini iyi kavramış olan Putin yönetimi bu konuda çok kritik ve önemli girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan biri iç siyasal alanın düzenlenmesi ve diğer ülkelerin Rus dış politikasına müdahalelerinin sınırlandırılması ile ilgilidir. Rus devleti hükümet dışı aktörleri iki temel kategoride ele almaktadır. Bunlardan birincisi gündemi devletin gündemi ile paralel olan ve bir anlamda devleti faaliyetleri ile tamamlayan sistem içi devlet dışı aktörler, ikincisi ise yapının unsuru olan ama sistemin bir parçası olmayan aktörlerdir (Mülakat 2, Aralık 2013). Gündemi devletin gündemini tamamlayan aktörlerin faaliyetleri Rus devleti açısından problemlidir. Ama yapının bir parçası olup alternatif bir gündemi olan aktörler Rus devleti açısından bir sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle bu aktörlerin faaliyetlerini kontrol altına almak ve sınırlandırmak için Rus devleti çeşitli

10 Bu durum Çekoslovakya'nın işgali öncesi Südet Almanlarının Almanya tarafından Almanya'nın politik çıkarları doğrultusunda mobilize edilmesine benzetilebilir. Rusya'nın Kırım'daki askeri üssü ile bağlantılı olarak yürüttüğü politik kampanyanın detaylı bir analizi için bkz. Lada L. Roslycky (2011).

girişimlerde bulunmuştur. Bunların en önemlisi, etkilisi ve sınırlayıcısı Rusya'daki derneklerin yabancıardan kaynak alması durumunda bu durumu kayıt altına aldırması ve kendilerini yabancı ajan dernek olarak kaydettirmesi zorunluluğudur. Bu derneklerin meşruiyetini oldukça zorlayan bir durumdur.

1991-2013 arası dönemde genel olarak sivil toplum-dış politika etkileşimini özetleyecek olursak, özellikle Putin'in devlet başkanı olduğu döneme kadar Rusya'nın dış politika oluşum sürecine oligark adı verilen işadamlarının, enerji şirketlerinin, silah sanayinin, ticari bankaların, ekonomik lobilerin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomik lobiler, bankalar kendi aralarında ikiye bölünmüştür. Bir kısmı, tamamen liberalleşme amacıyla politikalar uygulayan hükümetin, korunmasız kalan sektörleri kollaması ve korumacı politikalar uygulamasını istemiş, çıkarlarını uluslararası sermaye ile birlikte yapılandıran ve dışa açık politikalarından fayda görecektir. liberal ekonomi politikalarının devamı için hükümeti etkilemeye çalışmıştır (Pravda:185, 186).

Rusya Federasyonunda Kamu Diplomasisinin Kurumları

Rusya Federasyonu yukarıda ele alındığı üzere HDÖ'lerin dış politika alanında yaratabileceği olanaklardan faydalanmak için hükümetle uyumlu bir biçimde çalışacak ve dış politika alanına katkı sağlayacak kurumları oluşturmak maksadıyla 2000'li yılların başlarından itibaren harekete geçmiştir. Bu bağlamda önce kendi derneklerini sistem içi/sistem dışı olarak kategorize etmiştir. Sistem dışı olanların etkileri, bir şekilde marjinalleştirilerek ve dışarı ile bağları koparılarak, sınırlandırılmaktadır.¹¹ Öte yanda ise sistem ve yapı içi, devleti tamamlayan devlet dışı aktörler vardır.¹² İşte bunların faaliyetlerinin koordine ve orkestra edilmesi Rus devletinin ikinci meselesi olmuştur.

Son 15 yıl içerisinde Rus devletinin bu koordinasyon çabası doğrultusunda yepyeni bir kurumsal yapı oluşturmaya çalıştığı görülür. Devlet dışı aktörlerin bizim sorumuz özelinde dış politika alanına dâhil edilmesi için Rus Dışişleri Bakanlığı içerisinde özel bir bölüm kurulmuştur. "Federasyon, Parlamento ve Kamu Kurumlarıyla İlişkiler Bölümü" adlı bu birim, Sivil Toplum ile Rus Dışişleri Bakanlığı arasındaki iletişimi koordine etmekten sorumludur. Bu birim, Rus Dışişleri Bakanlığının, Rus Sivil Toplumu ile ilişkilerini düzenler. Dışişleri bakanlığı bu birim vasıtasıyla, Sivil Toplumun Rus Dış Politikası ile ilgili olarak taleplerini önerilerini dinler ve bunları kendi süzgecinden geçirerek siyasallaştırır (Mülakat 3).

Parlamento'nun her iki kanadı, Rus Ortodoks Kilisesi ve Rusya'daki diğer dinlerin temsilci kurumları, Rus Kazakları, Hükümet Dışı Örgütler (HDÖ), Dernekler ve diğer sivil toplum kuruluşları ile dış politika alanında ilişkileri, Dışişleri Bakanlığının "Federasyon, Parlamento ve Kamu Kurumlarıyla İlişkiler Bölümü" yürütür.

Genel bir ilke olarak, dışişleri bakanlıklarının, kendileriyle uyumlu, dünya ile ilgili, aktif bir sivil

11 Yasaya rağmen Rusya'da şu anda kendini yabancı ajan olarak kaydettiren dernek çok azdır. Bunun nedeni bu dernekler tarafından yasanın etrafından dolaşma yollarının bulunmuş olmasıdır. Bir Rus gazeteci ile yapılan mülakat.

12 Bunlara STK'larla ilgili yazında GONGO'da denilmektedir. GONGO hükümet tarafından organize edilmiş Hükümet Dışı Örgütlere verilen addır.

toplumu dış politika yapım/oluşum süreçlerine dâhil etmeleri oldukça avantajlıdır. Uluslararası iki taraflı ve çok taraflı görüşmelerde sivil toplumun ileri sürdüğü argümanlar, meseleler, dışişleri bakanlıkları için müzakere süreçlerinde oldukça geniş bir manevra alanı sağlayabilir. Yerine göre diplomatlar bir başka ülkenin taleplerine sivil toplumun hassasiyetini mazeret olarak sunmak suretiyle set çekerler, ya da bir konuda yine sivil topluma dayanarak ısrarcı olmayı sürdürürler. Yani sivil toplum diplomasiye çok geniş bir manevra alanı ve olanaklar sunar. Sivil toplumu siyaset ve dış politika süreçlerine dâhil etmemiş olan devletler ise devamlı olarak başka aktörler tarafından sıkıştırılır, müzakere pozisyonlarını korumaları zorlaşır.

Devletin sivil toplumu hiçbir şekilde dikkate almadığı durumlarda, sivil toplum kuruluşları devlete muhalif bir tutum alabilirler, ulusal ve uluslararası düzeyde bağlar kurabilirler. Böylesi bir durumda ise dışişleri bakanlıklarının müzakere süreçlerinde işi oldukça zorlaşır. Ülkeden dışarı uyumlu mesajlar gitmediği için iddialarını müzakere ettikleri diğer aktörlere kabul ettirebilmekte zorlanırlar. Bu nedenle devletin uluslararası müzakerelerde pozisyonunu, en azından içerideki muhalif sivil toplum kuruluşlarının iddialarını dengeleyebilecek ağırlıkta özgür bir sivil topluma dayandırabilmesi onun iddialarının gücünü arttırır ve müzakere pozisyonunu sağlamlaştırır.

Eğer bir ülke kendi dışındaki bir alana müdahale ediyorsa bu durumda da o ülkedeki sivil toplumun iddialarını desteklemek suretiyle müzakere pozisyonunu güçlendirir. İşte bu olasılıkların farkında olan devletler, sivil toplumun gücünü dış politika alanında kendi yanlarına alabilmek için Kamu Diplomasisi olarak adlandırılan yeni bir alan yaratmışlardır ve bu alana günümüzde hükümet bütçelerinden önemli kaynaklar aktarılmaktadır. Devletler kamu diplomasisi ile başka ülkelerin kamuoylarına erişmeye çalışır, kendi kamuoylarını dış politika süreçlerine dahil ederek manevra alanlarını ve dış politika karar ve eylemlerinin meşruiyetini arttırmaya çalışır.

Rusya'da Putin'in başkanlık döneminin hemen başlarında, sivil toplumun gelişmesi ve sivil toplum siyaset bağının düzenlenebilmesi için Başkanlık Ofisi ile ilişkili bir Halk Meclisi (*Civic Chamber*) oluşturulmuştur (Domrin, 194). Halk Meclisi'nin siyasi mimari içinde konumlanışı ve işlevleri, Avrupa Birliği'nin bir kurumu olan Ekonomik Sosyal Komite'yi andırır. Halk Meclisi'nin en önemli görevlerinden biri yasa taslaklarını okumak ve onlar hakkında görüş bildirmektir. Böylece sivil toplum yasa yapma sürecine dâhil edilir. Halk Meclisi'nin bir başka fonksiyonu ise Rusya'da sivil toplumun geliştirilmesidir. Bu bağlamda Halk Meclisi'nin Rusya'da sivil toplumun geliştirilmesine hizmet eden bir tür inkübatör kurum olduğu söylenebilir.

Halk Meclisi hükümetin bakanlıklarıyla, çeşitli komisyonlar üzerinden düzenli iletişim halindedir. Bu bağlantı sayesinde sivil toplumun istekleri, öncelikleri, hassasiyetlerinin hükümete iletilmesi amaçlanmıştır. Halk Meclisinin kurduğu, "Uluslararası İşbirliği ve Kamu Diplomasisi için Rus Halk Konseyi" ise kar amacı gütmeyen sektörlerden ve akademiden 40'tan fazla önde gelen uzmanı bir araya getiren bir uzman danışma kurumudur. Bu kurum Rus dışişleri bakanlığı nezdinde tanınır. Rus sivil toplumunun dış politika alanındaki öncelikleri, değerlendirmeleri, bu konsey vasıtasıyla, hükümete aktarılır.¹³

13 Rus Halk Meclisi, "On the State of Civil Society in the Russian Federation for 2012", http://www.oprf.ru/files/doklad_grazhdanskoe_obshestvo.pdf [Erişim Tarihi 30.12.2013], s.113.

Rus hükümetleri sadece sivil toplumu dinleyerek arzu edilen kamu diplomasisi etkisinin üretilmeyeceğinin farkındadır. Bu nedenle dış politika alanına ilgi duyan ve bu alanda faaliyet gösterecek sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi için özel bir kurumsal mimari oluşturulmuştur. Bu mimarinin içerisinde pek çok dernek, vakıf ve kamu kuruluşu yer almakta ve büyük bir bütçe bu işe ayrılmaktadır. Kamu diplomasisi kurumlarıyla sivil toplum kuruluşlarının Rus hükümetlerinin önemli saydığı konular hakkında düşünmesi ve projeler geliştirmesi teşvik edilmektedir. Bu şekilde devlet sivil toplumu belirli istikametlerde yönlendirmeye çalışmaktadır.

Rusya Federasyonunun sivil toplumu bir dış politika unsuru haline getirme amacıyla kurduğu yapının önemli unsurlarından biri Rossotrudnichestvo'dur. Rossotrudnichestvo (Bağımsız Devlet Topluluğu'yla, Yurtdışındaki Soydaşlarla ve Uluslararası İnsani İşbirliğinden Sorumlu Federal Ajans) 2008 yılında kurulmuştur ve 74 ülkede 83 şubesi vardır. Bunlara 58 adet Rus Bilim ve Kültür Merkezi de dâhildir. Bu Federal Ajans isminden de anlaşılacağı üzere Bağımsız Devletler Topluluğu, ülke dışındaki Ruslar ve uluslararası insani işbirliğinden sorumludur. Rusların son 20 yılda, Bağımsız Devletler Topluluğundaki ve dünyadaki azalan kültürel ve insani varlığını durdurmak ve tersine döndürmek maksadıyla kurulmuştur (Russkiymir 1).

Örneğin eski Sovyet Cumhuriyetleri olan şimdi ise AB'nin bir parçası haline gelmiş olan Baltık Cumhuriyetlerindeki Ruslar oldukça zor koşullarla karşı karşıyadır. Bu kişiler yaşadıkları ülkelerin vatandaşı sayılmamakta ve ciddi bir yabancı düşmanlığına ve kimliklerine bağlı olarak ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Rus dili öğrenimi dâhil kültürel alanlarda bu topluluklar ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Rossotrudnichestvo, ülke dışındaki Rusların bu tür sorunlarıyla ilgilenmektedir. Rossotrudnichestvo Eski Sovyet Cumhuriyetlerinde Rus etkisini devam ettirmek ve Rusya'nın ülke dışındaki ekonomik ve siyasi çıkarlarını ilerletmeyi amaçlamaktadır.

Kurum, Vladimir Putin'in yumuşak güç aracı olarak çalışmaktadır. Uluslararası insani işbirliği ve Rusya dışındaki Ruslarla bağları güçlendirme gibi görevleri vardır. Kurum ABD'nin USAID adlı kuruluşuna benzer hedeflere sahiptir ve Rusya'nın çıkarlarını tüm dünyada savunacak, Rusya'nın dış politika hedeflerini gerçekleştirmesine yardım edecek bir yumuşak güç unsuru olarak geliştirilmektedir. Rusya USAID'in Rusya'daki faaliyetlerine Eylül 2012'de son verdikten sonra kendi programını geliştirme kararı almıştır.¹⁴

Rus kamu diplomasisi mimarisinin içinde düşünce kuruluşları önemli bir yer tutar. Bunlardan, Rus Uluslararası İlişkiler Konseyi (RIAC) ve Gorchakov Vakfı, Rusya'nın dış politikası konusunda çalışan fikirler üreten, raporlar hazırlayan ve hükümeti destekleyen düşünce kuruluşlarıdır. Bu iki vakıf arasında bir iş bölümü olduğu söylenebilir. Gorchakov Vakfı daha çok eski Sovyet Cumhuriyetlerini hedef alırken RIAC bunun dışında kalan ve Rusya için önemli sayılan ülkelere odaklanır.¹⁵

14 https://www.academia.edu/3716326/Kremlin_confirmed_USAID_counteraction_abroad?
[Erişim Tarihi 17.12.2013].

15 Gorchakov Vakfı ve RIAC'ın çalışma alanları için bkz. <http://Gorchakovfund.ru> ve <http://russiancouncil.ru>.

Rus Uluslararası İlişkiler Konseyi, Amerikan Dış İlişkiler Konseyi'ne benzer bir mantıkla kurulmuştur. Rus hükümeti ile diğer ülkelerin hükümetleri arasında, çoğunlukla o hükümetlerin benzer kuruluşları üzerinden ikincil diplomasi faaliyetleri yürütür. O ülkelerin elitleri ile Rus elitleri arasında bağ kurmaya çalışır. Rus hükümeti açısından önemli konuları gündeme getirir ve diğer ülkelerin elitlerinin ve kamuoylarının Rus hükümetinin mesajlarını hükümetin arzu ettiği biçimde algılamaları için çalışır. Rus hükümetine uluslararası etkileşimlerinin neticelerini ve kendi önerilerini raporlar ve yayınlar halinde sunar. Bu kurum eski Sovyet Cumhuriyetleri dışındaki ülkelere odaklanmıştır.

Diğer bir düşünce kuruluşu olan Gorchakov Vakfının faaliyetleri daha çok eski Sovyet Cumhuriyetlerine yöneliktir. Kamu Diplomasisi alanında çalışmak üzere kurulan Vakıf adını, 19.Yüzyılın önemli bir Rus diplomatı ve devlet adamı olan Alexander Gorchakov'dan alır. Vakıf, Rus NGÖlerinin ve sivil toplumun diğer yerel kurumlarının uluslararası faaliyetlerini yoğunlaştırmak için Rusya Cumhurbaşkanı Medvedev'in, 2 Şubat 2010 tarihli emriyle kurulmuştur. Vakfın Genel Müdürü Drachevskiy'e göre (<http://gorchakovfund.ru/en/about>, Erişim Tarihi 15.12.2015), Vakıf modern Rusya'da dış politika alanında kamu-halk ortaklığı açısından ilk ve kendine has bir kurumdur.

Vakıf senedine göre vakfın amaçları şunlardır: Kamu diplomasisinin gelişimini desteklemek, Rus HDÖ'lerinin uluslararası işbirlikleri içine girmesini ve sivil toplumun dış politika süreçlerine aktif katılımını teşvik etmek. Rusya dışında Rusya'nın çıkarlarına uygun bir kamu, iş ve siyasi iklimi oluşturmaktır.

Kamu diplomasisi açısından önemli işlevleri olan diğer bir kurum ise Rus Dünyası Vakfıdır. Vakıf, Rus kültürel mirasının ve Rus ve Dünya kültürünün önemli bir parçası olan Rusçanın ve Rus edebiyatının gelişimini desteklemek, Rusya dışındaki ülkelerde Rusçanın öğretilmesi için kurslar açmak gibi amaçlarla, Vladimir Putin'in 2007 yılında imzaladığı bir başkanlık kararnamesiyle kurulmuştur ve Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı ve Eğitim ve Bilim Bakanlıklarının ortak projesidir ve kamu ve özel fonlarla desteklenmektedir (Russkiymir 2).

Rus Dünyası (Russkiy Mir) Vakfı, Almanların Goethe ya da İspanyolların Cervantes Enstitüsü'ne benzeyen fonksiyonları olan bir kuruluştur. Tüm dünya halklarına Rus dilini ve kültürünü tanıtmaya yanında Rusya dışındaki Rusların anavatan olan Rusya ile bağlarını, kültürel ve sosyal programlarla, değişimler ve yerleşmelerde yardımcı olmak suretiyle, kurar ve artırır. Vakıf, Rusya dışında bu kültürel ve eğitim amaçlı faaliyetleri yürütebilmek için Rusya Merkezleri açma projesini de üstlenmiştir.

Sonuç

Rusya Federasyonu yukarıda ele alınan kurumlar ve bunlara sağlanan finansal destekle, geniş ve etkili bir kamu diplomasisi sistemi kurmuştur. Dikkat edilirse Rus Kamu Diplomasisi yapısı batılı ülkelerin yıllardır sahip olduğu kamu diplomasisi kurumları ve uygulamalarını örnek almıştır.

Bu kurumlar vasıtasıyla Rusya Federasyonu, sahip olduğu politik, askeri ve ekonomik gücü desteklemeyi amaçlamaktadır. Sovyetler Birliği döneminde, çeşitli ülkelerdeki komünist partiler vasıtasıyla kullanılan ideolojik gücün Sovyet sisteminin çökmesi nedeni ile ortadan kalkması Rus politika yapıcılarını böyle bir arayışın içine sokmuştur. Devlet, Sovyet döneminde komünist partisinin gizli ve açık uluslararası ağlarına ve sosyalizmin sağladığı ideolojik olanaklara referansla bir yumuşak güç üretmeyi başarırken bu olanağın ortadan kalkması ile onu uluslararası alanda neyle ikame edeceğinin arayışı içine girmiştir. Sovyet sonrası dönemde, komünizmden vazgeçen Rusya, dışarıda bu ideolojinin yerine, yakın çevre ülkelerde dağınık bir biçimde bulunan Rus diasporasını, Rus kültürüne yakın Slav halklarını ve yine Rusya'nın yakın çevresindeki Ortodoks ülkeleri/toplukları, onlarla arasındaki kültürel yakınlığı, ortaklığı koymuştur.

Bu gruplar, Rusya'ya tüm dünyayı kapsayan bir etki alanı sunmasa da kendi yakın çevresinde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu anlamda Rusya'nın 19. yüzyılda ve 20.yüzyılın başlarında hemen devrimin öncesinde desteklediği ve takip ettiği hatta bu çerçevede Almanya ile derin bir rekabete tuttuğu Pan-Slavizm politikasının değişik araçlarla yeniden canlandırıldığını söylemek mümkündür. Yeni dönemin Pan Slavizmi, Slavları Rus kültürü ve Rus Ortodoks kilisesi etrafında, politik hedefler ve kültürel unsurlar üzerinden birleştirmeyi amaçlayan bir politika görüntüsü vermektedir. Rusya'nın bu süreçte siyasi birleşme değil de siyasi yakınlık ve uyumlu bir biçimde küresel meydan okumalara cevap verme tarzında bir tutum takındığını söylemek mümkündür.

Rusya'nın kamu diplomasisi Ukrayna ve Suriye gibi sıcak çatışma bölgelerinde yerini askeri güç projeksiyonuna ve kullanımına bırakmaktadır. Çatışma bölgelerinde kamu diplomasisinin sunduğu olanaklar oldukça sınırlıdır. Rusya her iki ülkedeki gelişmelere de doğrudan ve dolaylı olarak müdahil olmuş bu bölgelerde askeri varlığını göstermiştir. Askeri operasyonlar Rusya'nın kamu diplomasisi alanındaki manevralarını oldukça kısıtlamaktadır. Bununla birlikte Rusya'nın yumuşak güç ve sert güç unsurlarını birlikte kullanmaya devam edeceğini, gerek gördüğünde ve yüklenilebilir maliyetler söz konusu olduğunda sert gücünü göstermekten ve kullanmaktan çekinmeyeceğini, bugünkü dış politika pozisyonuna bakarak söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Atwal, M. ve E. Bacon (2012) "The youth movement Nashi: contentious politics, civil society, and party politics", *East European Politics*, 28(3):256-266.
- Borer, D. A. ve J. J. Morrisette (2006) "Russian Authoritarian Pluralism: a Local and Global Trend?", *Cambridge Review of International Affairs*, 9(4): 571-588.
- Chebankova, E. (2013) *Civil Society in Putin's Russia*, New York: Routledge.
- Crotty, J. (2009) "Making a Difference? NGOs and Civil Society Development in Russia", *Europe Asia Studies*, 61(1): 85-108.
- Domrin, A. N. (2003) "Ten Years Later: Society, 'Civil Society' and the Russian State", *Russian Review*, 62(2): 193-21.
- Evans, A. B., L. A. Henry and L. McIntosh-Sundstrom (2006) *Russian Civil Society a Critical Assessment*, New York: M.E.S Harpe.
- Gochakov Fund, <http://Gorchakovfund.ru>.
- Kiva, A. (2007) "Legal Defenders and 'the Fifth Column'", *Statutes and Decisions*, 42(1): 32-38.
- Kozelsky, M. (2014) "Religion and the Crises in Ukraine", *International Journal for the Study of Christian Church*, 14(3): 219-241.
- Ljubownikow, S., J. Crotty and P. W.Rodgers (2013) "The State and Civil Society in Post-Soviet Russia: The Development of a Russian Style Civil Society", *Progress in Development Studies*, 13(2): 153-166.
- Özsağlam, M. T. (2006) "Geçmişten Günümüze Avrasyacılık", *Kıbrıs Yazıları*, 3: 114-122.
- Özsağlam, M. T. (2013) "State Centric Russian Energy Policy and Reapproachment in Russia-Turkey Relations", *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2): 158-177.
- Polese, A. ve D. Ó Beacháin (2010) *The Colour Revolutions in the Former Soviet Republics*, Londra: Routledge.
- Pravda, A. (1996) "Public Politics of Foreign Policy", in N. Malcom, A. Pravda ve M. Light (eds.), *Internal Factors in Russian Foreign Policy*, Oxford: Oxford University Press, 169-229.
- Roll, G. (2010) "Civil Society Cooperation in the Face of Territorial Adversity: The Estonian-Russian Case", *European Integration*, 32(5): 475-490.
- Roslycky, L. L. (2011) "Russia's Smart Power in Crimea: Sowing the Seeds of Trust", *South East European and Black Sea Studies*, 11(3): 299-316.
- Rus Halk Meclisi (2012) "On the state of civil society in the Russian Federation for 2012", http://www.oprf.ru/files/doklad_grazdanskoe_obshestvo.pdf [Erişim tarihi: 30.12.2013].
- Russian Council, <http://russiancouncil.ru> [Erişim tarihi: 30.12.2013].
- Ruskiymir 1 (2013) <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/en/news/common/news6044.html>, [Erişim tarihi: 16.12.2013].
- Ruskiymir 2 (2013) <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/en/fund/about> [Erişim tarihi: 17.12.2013].
- Rywwin, M. (2008) "Russia: In Quest of Superpower Status", *American Foreign Policy Interest*, 30: 13-21.
- Stephenson, S. (2001) "Civil Society and Its Agents in the Post Communist World: The Case of the Russian Voluntary Sector", *Social Policy Review*, 12: 279-94.
- The Moscow Times, (2007) "Ukrainian Aide Barred at the Border", 07.06, <http://www.themoscowtimes.com/news/article/ukrainian-aide-barred-at-the-border/196474.html> [Erişim tarihi: 09.01.2014].
- The Moscow Times (2015) "Russia's Foreign Agents: Law is Recipe for Disaster", 02.06, <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/russias-foreign-agents-law-is-recipe-for-disaster/522926.html>.
- Tsygankov, A. P. (2006) "If Not by Tanks then by Banks? The Role of Soft Power in Putin's Foreign Policy", *Europe-Asia Studies*, 58(7): 1079-1099.

- Tsygankov, A. P. (2007) "Finding a Civilizational Idea: 'West,' 'Eurasia,' and 'Euro-East' in Russia's Foreign Policy", *Geopolitics*, 12: 375-399.
- Uhlen, A. (2006) *Post Soviet Civil Society: Democratization in Russia and Baltic States*, Londra: Routledge.
- Umland, A. (2012) "Russia's New 'Special Path' After the Orange Revolutions", *Russian Politics and Law*, 50(6): 19-40.
- Wilson, J. L. (2015) "Soft Power: A Comparison of Discourse and Practice in Russia and China", *Europe-Asia Studies*, 67(8): 1171-1202.

Mülakatlar

- Mülakat 1: Bir Rus gazeteci ile yapılan mülakat, Moskova, 23 Aralık 2013.
- Mülakat 2: Russian International Affairs Council (RIAC) yetkilisiyle yapılan mülakat, Moskova, 16 Aralık 2013.
- Mülakat 3: Emekli bir diplomat ile yapılan mülakat, Moskova, Aralık 2013.